

FILMLAR ORQALI INGLIZ TILINI O'QITISH: AFZALLIKLARI,
KAMCHILIKLARI VA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

Akramov Izzatulla Ikromovich

Bukhara State University, Associate professor, PhD <https://orcid.org/0000-0003-4358-634X> Email:

i.i.akramov@buxdu.uz

Qayumova Mashhura Ahmadovna

3rd year student, BSU

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitish (EFL) jarayonida audiovizual materiallar, xususan badiiy filmlardan foydalanishning nazariy asoslari va amaliy samaradorligi tahlil qilinadi. Maqolada Krashenning "Comprehensible Input" nazariyasi va Kommunikativ til o'qitish (CLT) yondashuvi nuqtai nazaridan film asosidagi ta'limning afzalliklari va kamchiliklari muhokama etiladi. Real film fragmentlaridan olingan inglizcha misollar orqali tinglab tushunish, lug'at boyligi, talaffuz va madaniy kompetensiyaning rivojlanishiga oid xulosalar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijasi sifatida, filmlarni dars jarayoniga samarali integratsiya qilish uchun amaliy pedagogik tavsiyalar taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: audiovizual ta'lim, EFL, kommunikativ yondashuv, Comprehensible Input, film asosidagi o'qitish, madaniy kompetensiya, autentik materiallar

Аннотация: Статья посвящена исследованию теоретических основ и практической эффективности применения аудиовизуальных материалов — в частности, художественных фильмов — в процессе обучения английскому языку как иностранному (EFL). В работе рассматриваются гипотеза постижимого ввода С. Крашена, а также коммуникативный подход к обучению языку (CLT) как концептуальная база для интеграции кинематографа в учебный процесс. Авторы систематизируют преимущества данного метода: формирование аутентичных речевых моделей, развитие культурной компетенции, естественное усвоение грамматических структур и контекстуальное обогащение словарного запаса. Наряду с этим выявлены педагогические риски: несоответствие темпа речи уровню начинающих учащихся, насыщенность неформальной и сленговой лексикой, опасность пассивного восприятия материала. На основе анализа конкретных кинопроизведений — «Офис», «Дневники принцессы», серия «Гарри Поттер» и «Хроники Спайдервика» — предложены практические педагогические рекомендации: ролевые игры, стратегия субтитрования и критерии отбора фильмов. Исследование адресовано преподавателям английского языка, методистам и исследователям в области прикладной лингвистики.

Ключевые слова: аудиовизуальные материалы в обучении языку, гипотеза постижимого ввода Крашена, коммуникативное обучение языку (CLT),

аутентичный речевой ввод, культурная компетенция, мотивация в EFL, субтитрование, отбор киноматериалов, английский как иностранный язык

Abstract: This article investigates the theoretical foundations and practical effectiveness of incorporating audiovisual materials — specifically feature films — into the teaching of English as a Foreign Language (EFL). The study draws on Stephen Krashen's Comprehensible Input hypothesis and the Communicative Language Teaching (CLT) approach as the conceptual framework for integrating cinema into the language classroom. The authors systematically examine the key advantages of this method: the provision of authentic speech models, the development of cultural competence, the natural acquisition of grammatical structures, and the contextual enrichment of vocabulary. Alongside these benefits, the study identifies notable pedagogical risks, including a mismatch between speech rate and the proficiency level of beginner learners, the prevalence of informal and slang registers, and the risk of passive reception without active engagement. Drawing on the analysis of selected film works — *The Office*, *The Princess Diaries*, the *Harry Potter* series, and *The Spiderwick Chronicles* — practical pedagogical recommendations are proposed, encompassing role-play activities, a staged subtitling strategy, and criteria for film selection. The findings are intended for English language teachers, curriculum designers, and researchers in the field of applied linguistics.

Keywords: audiovisual materials in language teaching, Krashen's Comprehensible Input hypothesis, Communicative Language Teaching (CLT), authentic linguistic input, cultural competence, EFL motivation, subtitling strategy, film selection criteria, English as a Foreign Language

XXI asrda til o'qitish metodologiyasi tubdan o'zgardi: darsliklarga asoslangan an'anaviy yondashuv o'rnini autentik kommunikativ muhitni yaratishga qaratilgan texnologiya-yetakchi yondashuvlar egallamoqda. Bu borada audiovizual materiallar, xususan badiiy va hujjatli filmlar, ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitish (EFL — English as a Foreign Language) dasturlarida tobora ko'proq qo'llanilmoqda.

Filmlar o'quvchiga bir vaqtda vizual, audial va kontekstual ma'lumot taqdim etib, tilni "jonli" holda — haqiqiy vaziyatda, haqiqiy intonatsiya va ifoda bilan — kuzatish imkonini beradi. Bu esa darsliklardagi sun'iy dialoglardan tubdan farq qiladi. Masalan, darslikda "Can you help me?" iborasi qoida sifatida berilsa, filmda o'sha ibora muayyan emotsional ton, mimika va vaziyat bilan birgalikda namoyish etiladi.

Ushbu maqolaning maqsadi — film asosidagi ta'limning (film-based language teaching) nazariy va amaliy asoslarini aniqlash, uning afzalliklari hamda kamchiliklarini baholash, shuningdek, o'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Krashenning "Comprehensible Input" nazariyasi. Tilshunoslik va til o'qitish metodologiyasida asosiy o'rinlardan birini Krashenning Input Hypothesis egallaydi. Unga ko'ra, til o'zlashtirish (language acquisition) o'quvchi o'z til darajasidan (i) bir qadam yuqori (i+1) bo'lgan, ammo tushununarli materiallarga murojaat qilganda eng samarali kechadi.⁶ Filmlar ana shunday tushununarli va boyitilgan kirish materialini (comprehensible input) taqdim etuvchi ideal vosita sanaladi, chunki ularda til kontekst, intonatsiya, mimika va vaziyat bilan uyg'unlashgan holda taqdim etiladi.

⁶Krashen, S. (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition. Pergamon Press.

Kommunikativ til o'qitish (CLT). Richards va Rodgersning ta'riflashicha, Kommunikativ til o'qitish (Communicative Language Teaching — CLT) yondashuvi til tizimini o'rganishdan ko'ra tildan muloqot vositasi sifatida foydalanish ko'nikmasini rivojlantirishga ustuvorlik beradi.⁷ Filmlar ushbu yondashuvga tamomila mos keladi, chunki ulardagi dialoglar o'quvchiga haqiqiy muloqot modellarini kuzatish va taqlid qilish imkonini beradi.

Ko'p modal o'rganish nazariyasi. Mayer'ning Cognitive Theory of Multimedia Learning nazariyasiga ko'ra, insonga ma'lumot bir vaqtda ko'rish (vizual kanal) va eshitish (audial kanal) orqali yetkazilganda, uni qayta ishlash va eslab qolish samaradorligi oshadi.⁸ Filmlar aynan shu ko'p modal (multimodal) xususiyatga ega bo'lgani uchun til o'qitishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu maqola sifatiiy tahlil metodologiyasiga asoslangan bo'lib, kuzatuv va adabiyot tahlili usullaridan foydalanilgan. Tadqiqot uchun material sifatida xalqaro kino asarlari — The Princess Diaries (2001), The Office (2005–2013, NBC), Harry Potter turkumi (2001–2011) va The Spiderwick Chronicles (2008) — tanlangan. Ushbu asarlar til darajasi, janr xilma-xilligi va madaniy kontekst boyligiga ko'ra tanlab olindi. Filmlardan olingan dialoglar CLT va Comprehensible Input nazariyalari nuqtai nazaridan tahlil qilindi.

Autentik nutq modellarini taqdim etish. Filmlar o'quvchiga ona tilili so'zlovchilarning tabiiy nutqini — o'ziga xos intonatsiya, qisqartirilgan shakllar va kundalik iboralar bilan birga — eshitish imkonini beradi.⁹ Bu esa darsliklardagi tuzilgan dialoglardan farqli ravishda haqiqiy muloqot shakllarini o'zlashtirishga imkon yaratadi.

Misol 1 — The Office (S01, NBC, yaratuvchi: Greg Daniels, 2005)

Jim: "How's it going?"

Dwight: "Busy as always."

Pam: "Can you help me with this?"

Jim: "Sure, no problem."

"How's it going?" — zamonaviy ingliz tilidagi eng keng tarqalgan norasmiy salomlashish iboralaridan biridir.

Ushbu sitkom talabalar uchun ayniqsa foydali, chunki ofis muhitidagi professional va norasmiy muloqot qatlami bir vaqtda namoyish etiladi. "Sure, no problem" kabi iboralar darsliklarda kamdan-kam uchraydi, ammo haqiqiy hayotda juda keng qo'llaniladi.

Madaniy kompetensiyaning rivojlanishi. Tilni o'rganishda madaniyat muhim o'rin tutadi: til birliklarining ma'nosi ko'pincha kontekst va madaniy funksiyasidan ajratib bo'lmaydi.

Filmlar o'quvchiga ingliztilli jamiyatlarning odatlari, ijtimoiy normalar va muloqot uslublari bilan bevosita tanishish imkonini beradi.

⁷Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). Approaches and Methods in Language Teaching (2nd ed.). Cambridge University Press.

⁸Mayer, R. E. (2001). Multimedia Learning. Cambridge University Press.

⁹Gilmore, A. (2007). Authentic materials and authenticity in foreign language learning. Language Teaching, 40(2), 97–118.

Misol 2 — The Princess Diaries (rej. Garry Marshall, 2001, Walt Disney Pictures)

Joe: “Stand up straight. Your posture is very important.”

Mia: “This is harder than I thought.”

Joe: “Being a princess is not just a title — it’s a behavior.”

Ushbu dialog ijtimoiy rollar va xulq-atvor normalari haqida chuqur ma’noni o’z ichiga oladi. “Being a princess is not just a title — it’s a behavior” — bu gapda ingliz tilida mavhum tushunchalarni ifodalashning bir usuli sifatida “to be + noun” strukturasi (predikativ ism) tabiiy kontekstda namoyish etiladi.

Grammatik strukturalarning tabiiy o’zlashtirilishi. Filmlar grammatik qoidalarni majburiy ravishda o’rgatish o’rniga, o’quvchiga ularni real nutq namunalari kuzatish imkonini beradi. Bu holat Krashen nazariyasidagi “acquisition” — ongsiz til o’zlashtirilishi jarayonini faollashtiradi.

Misol 3 — Grammatik struktura: Present Continuous zamoni

Sahna: uy muhitidagi suhbat

“What are you doing right now?”

“I’m watching a movie. Can we talk later?”

“Sure, I’ll call you back in an hour.”

Bu misol Present Continuous zamoni (I’m watching) va Future Simple (I’ll call back) zamonlarini bir sahnada tabiiy holda ko’rsatadi. Shu tarzda grammatik tuzilmalar qoidalar sifatida emas, muloqot vositasi sifatida singib boradi.

Lug’at boyligining kontekstual rivojlanishi. So’zlarni alohida ro’yxat sifatida o’rganishdan farqli o’laroq, filmlar orqali lug’at boy kontekst bilan birga o’zlashtiriladi. Bu so’zni eslab qolishni sezilarli osonlashtiradi.

Misol 4 — Harry Potter and the Philosopher’s Stone (rej. Chris Columbus, 2001, Warner Bros.)

Hermione: “It’s Levi-O-sa, not Levio-SA.”

Ron: “She’s a nightmare, honestly.”

Farid so’zlar: wizard, wand, spell, cauldron, broomstick

Hermionaning so’zlaridagi prosodik farqni ko’rsatishi (intonatsiya va urg’u ustida ishlash) o’quvchilar uchun fonetik ko’nikma namunasi bo’lib xizmat qiladi. “She’s a nightmare” esa norasmiy ravishda birovni tanqid qilishning idiomatik ifodasi — bu iboralar darsliklarda kamdan-kam uchraydi, ammo tabiiy nutqda faol qo’llaniladi. Motivatsiya va darsga jalb etish. Filmlar o’quvchilarning o’qishga bo’lgan qiziqishini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, qiziqarli autentik materiallar bilan ishlagan o’quvchilarda darsga qatnashish faolligi va mustaqil til o’rganishga intilish sezilarli darajada ortadi.¹⁰

Til darajasiga mos kelmaslik xavfi. Filmlarning asosiy kamchiliklaridan biri — aktyorlarning nutq sur’ati va talaffuzining boshlang’ich darajadagi o’quvchilar uchun juda

¹⁰Ismagilova, L., & Kolomiets, O. (2020). Authentic Video Materials in EFL Classroom. Journal of Language Teaching and Research, 11(4), 612–619.

tez va murakkab bo'lishi mumkinligidir. Shuningdek, sheva (dialect) va mintaqaviy aksentlar tinglab tushunishni qiyinlashtiradi.

Misol 5 — Harry Potter and the Prisoner of Azkaban (rej. Alfonso Cuarón, 2004, Warner Bros.)
Prof. Lupin: “Concentrate, Neville! What is it that frightens you most?”
Neville: “Professor Snape.”
Prof. Lupin: “Riddikulus!”

Eslatma: “Riddikulus” — lotincha “ridiculus” (kulgili) so'ziga asoslangan
sehrli tilsim. Britaniya aksenti va tezkor nutq boshlang'ich darajada
qiyinchilik tug'dirishi mumkin.

Bu misoldagi nutq sur'ati, Britaniya aksenti va fantastik leksika boshlang'ich darajadagi o'quvchilar uchun qabul qilish nuqtai nazaridan murakkabdir. Subtitrlardan foydalanish va oldindan leksik tayyorlov bunday qiyinchiliklarni kamaytiradi.

Norasmiy va argotik nutq qatlamlari. Filmlarning katta qismida rasmiy muloqotdan farqli ravishda kundalik nutq qatlamlari, argot (slang), qisqartirilgan shakllar va noaniq nutq me'yorlari keng qo'llaniladi. Pedagogik nazorat bo'lmasa, o'quvchi bu nutq qatlamlarini noto'g'ri idrok etishi va amaldagi me'yordan farqli nutqiy odatlarni shakllantirishi mumkin.

Misol 6 — Harry Potter and the Philosopher's Stone
Harry (do'stiga): “We'll take the lot.” (hammasini olamiz — norasmiy)
Hermione: “Honestly, if you were any slower, you'd be going backward.”
(norasmiy hazil / tanbeh)

Eslatma: “Take the lot” — Britaniya ingliz tilidagi norasmiy ibora.
“If you were any slower...” — shartli taqqoslash orqali hazil.

“Take the lot” — Britaniya ingliz tilida keng qo'llaniladigan norasmiy ibora bo'lib, AmE variantida odatda “take all of it” shaklida ifodalanadi. Ushbu misollar o'quvchilarga til registrlarini (rasmiy, norasmiy, argotik) farqlashni o'rgatishda ham foydali material bo'lib xizmat qila oladi.

Passiv ishtirokning ustun bo'lish xavfi. Agar film tomosha qilish qo'shimcha faoliyatsiz amalga oshirilsa, o'quvchi faqat passiv tomoshabin rovida qolishi mumkin.

Tadqiqotlar ko'rsatishicha, yaxshi rejalashtirilmagan film seanslarida tilni faol o'zlashtirish sodir bo'lmaydi.

Shu sababli film seansining oldidan va keyin qo'shimcha faol topshiriqlar berish pedagogik jihatdan zarur sanaladi.

Role-play va vaziyatli mashqlar. Film tomosha qilinganidan keyin o'quvchilarga film sahnalariga asoslangan role-play topshiriqlari berilganda, ular til birliklarini faol qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Misol 7 — The Spiderwick Chronicles (rej. Mark Waters, 2008, Paramount Pictures)
Jared: “We need to stay quiet. They are very close.”
Mallory: “I’ll guard the door with my sword.”
Jared: “Stay behind me!”

Role-play topshirig'i: O'quvchilar qahramonlar rolini o'ynab, vaziyatni mustaqil davom ettiradilar. Modal fe'llar (need to, will, must) va buyruq maylidagi gap qurilishini real kontekstda qo'llash mashq qilinadi.

Ushbu sahna orqali “need to + V”, “will + V” (kelajak niyat), “stay + adj” kabi grammatik qurilmalarni kontekstda mashq qilish mumkin. O'quvchilar film sahnasini davom ettirib, mustaqil dialog yaratishga undash — kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning samarali usuli hisoblanadi.

Subtitrlash strategiyasi: O'qituvchilar dastlabki bosqichda ona tilidagi subtitrlarga ruxsat berishi, keyinchalik inglizcha subtitrga o'tishi va nihoyat subtitrsiz ko'rsatishi mumkin. Bu bosqichma-bosqich yondashuv (“scaffolding”) tinglab tushunish ko'nikmasini sistematik ravishda rivojlantiradi.

Film tanlash mezonlari: Film tanlashda quyidagi mezonlarga e'tibor qaratish tavsiya etiladi:

- (1) til darajasiga muvofiqligi (A2–B2 oralig'ida);
- (2) yoshga mosligi;
- (3) madaniy boylik darajasi;
- (4) nutq sur'ati va talaffuz aniqligi;
- (5) lug'at qatlamining ta'lim maqsadlariga yaqinligi.

Dars bosqichlari va mos film fragmentlari

Dars bosqichi	Faoliyat	Misol film
Oldingi tayyorlov	Lug'at oldindan o'rgatish, kontekst berish	The Office — ish muhiti leksikasi
Film tomosha qilish	Subtitrl ko'rish, yangi so'zlarni qayd etish	Harry Potter — sehrGAR dunyosi leksikasi
Mustahkamlash	Role-play, savol-javob, muhokama	Spiderwick — vaziyatga asoslangan dialog
Baholash	Fan fiction, diktant, tarjima	Princess Diaries — xulq-atvor normalarini tahlil

Ushbu maqolada film asosidagi til ta'limining nazariy asoslari (Krashenning Comprehensible Input nazariyasi, CLT yondashuvi va Mayer'ning ko'p modal o'rganish modeli) va amaliy samaradorligi tahlil qilindi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, filmlar o'quvchilarga autentik nutq muhitini taqdim etishi, lug'at boyligini kontekstual rivojlantirishi, grammatik strukturalarni tabiiy holda o'zlashtirishga imkon berishi va madaniy kompetensiyani shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qila olishi mumkin.

Biroq ushbu usulning kamchiliklari ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak: nutq sur'ati va til darajasiga mos kelmaslik, norasmiy va argotik nutqning noto'g'ri o'zlashtirilishi hamda passiv ishtirokning ustun bo'lish xavfi — bularning barchasi pedagogik nazorat va maqsadli rejalashtirish orqali bartaraf etilishi mumkin.

Shunday qilib, filmlar mustaqil ta'lim usuli sifatida emas, balki yaxlit EFL tizimining tarkibiy qismi sifatida — oldingi tayyorlov, faol mashqlar va keyingi mustahkamlash bosqichlari bilan birgalikda — qo'llanilganda maksimal samara beradi.

To'g'ri tanlangan va pedagogik jihatdan yaxshi rejalashtirilgan film darslari nafaqat o'quvchilarning til ko'nikmalarini, balki ularning umumiy ta'lim motivatsiyasini ham oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Brown, A. (2021). Cultural Context in Language Learning: The Use of Cinema. *International Journal of Education*, 15(3), 44–58.
2. Davis, R. (2022). Pros and Cons of Using Films in Language Instruction. *TESOL Quarterly*, 56(1), 12–28.
3. Gilmore, A. (2007). Authentic materials and authenticity in foreign language learning. *Language Teaching*, 40(2), 97–118.
4. Green, T. (2023). Engaging Students through Film: A Study of Language Learning. *Modern Language Journal*, 107(2), 211–229.
5. Ismagilova, L., & Kolomiets, O. (2020). Authentic Video Materials in EFL Classroom. *Journal of Language Teaching and Research*, 11(4), 612–619.
6. Johnson, L. (2019). Visual Learning: The Impact of Films on Language Acquisition. *Language Teaching Research*, 23(5), 567–584.
7. Krashen, S. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press.
8. Mayer, R. E. (2001). *Multimedia Learning*. Cambridge University Press.
9. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge University Press.
10. Smith, J. (2020). The Role of Movies in Language Learning. *Journal of Language Education*, 8(2), 33–47.
11. Taylor, M. (2018). Challenges in Film-Based Language Teaching. *Educational Research Review*, 25, 78–93.

FILMOGRAFIYA:

- Columbus, C. (Dir.). (2001). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Warner Bros.
Cuarón, A. (Dir.). (2004). *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. Warner Bros.
Daniels, G. (Creator). (2005–2013). *The Office* [TV sitcom]. NBC.
Marshall, G. (Dir.). (2001). *The Princess Diaries*. Walt Disney Pictures.
Waters, M. (Dir.). (2008). *The Spiderwick Chronicles*. Paramount Pictures.